

Charakterystyka ogierów śląskich, dopuszczonych do krycia klaczy uczestniczących w programie ochrony zasobów genetycznych koni rasy śląskiej

Iwona Tomczyk-Wrona

Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy, Dział Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt, 32-083 Balice k. Krakowa, iwona.wrona@izoo.krakow.pl

Wstęp

Historia tworzenia rasy

Powszechnie przyjmuje się, że rok 1817 był przełomowy w kształtowaniu rasy koni śląskich. Wówczas to rząd pruski utworzył na Śląsku państwowe Stado Ogierów w Lubiążu nad Odrą (Leubus) w celu poprawy miejscowych koni. W 1819 r. stado liczyło 19 ogierów, a już w 1829 r. było ich 80. Ogiery używane w stadzie przyczyniały się do uszlachetniania ówczesnego pogłowia koni śląskich i tworzenia koni, odpowiadających zapotrzebowaniu wojska. W 1895 r. spośród stacjonujących w stadzie 83 ogierów: 5 było pełnej krwi angielskiej, 74 półkrwi i tylko 4 pogrubione (Detkens, 1961; Rajca-Pisz, 2005).

Kolejną przełomową datą był rok 1877, kiedy to założono drugie Stado Ogierów w Koźlu, gdzie – podobnie jak w Lubiążu – dominowały ogiery lekkiej półkrwi, wywodzące się od koni wschodniopruskich i hanowerskich. W roku założenia stado liczyło 83 ogiery, a w 1895 r. było ich już 144. Produkowane wówczas konie lekkiego typu, przydatne dla wojska, nie spełniały jednak oczekiwań w rolnictwie i transporcie. Wpłynęło to w znaczący sposób na zapoczątkowanie przekształcania koni śląskich z lekkiej półkrwi w kierunku masywnego, kalibrowego konia pospieszno-roboczego. Spowodowało to stopniowe eliminowanie ze stad ogierów lekkiej półkrwi i zastępowanie ich rasą oldenburską i fryzyjską. Szczególnie dużo sprowadzano ol-

denburgów, których liczba w 1924 r. wynosiła 400 ogierów, używanych do stanówek na całym obszarze Śląska. Należy zaznaczyć, że do 1938 r. hodowla koni śląskich w niewielkim stopniu bazowała na własnych ogierach, w przeważającej części opierała się na importach, sprowadzanych przeważnie z Oldenburgii*. Niektórzy autorzy tłumaczą tę popularność ogierów oldenburskich nie tyle wybitnymi zaletami, co dużą w owych latach dostępnością tej rasy w Niemczech i innych krajach oraz umiejętnością promowania jej przez hodowców, co miało duży wpływ na zakup materiału hodowlanego (Bruse, 1942). Niezaprzeczalnym faktem jest jednak, że wśród hodowców koni śląskich ogiery oldenburskie cieszyły się dużym powodzeniem, gdyż dawały dobre potomstwo, zarówno z końmi lekkimi, jak i ciężkimi. Za rządów niemieckich odbywał się stały import ogierów oldenburskich. Panowały wówczas opinie o wyradzaniu się tej rasy po kilku pokoleniach i potrzebie ciągłego dolewania krwi. Powodem miały być inne warunki środowiskowo-przyrodnicze Śląska i Oldenburgii. Bruse (1942) i Schaper (1927) widzieli jednak inne przyczyny w uzyskiwaniu miejscowego gorszego materiału hodowlanego. Jedną z nich była duża łatwość w pozyskiwaniu kredytów na zakup koni, co nie wpływało dodatnio na wyrobienie u rolników nawyków hodowlanych. Kolejną, ważniejszą przyczyną był często stosowany na Śląsku alkierzowy wychów źrebiąt, co

*Nazwa używana zwyczajowo od XIX w.

bardzo źle wpływało na ich rozwój, a w konsekwencji na dalszą wartość użytkową i hodowlaną dorosłych koni. Niezaprzeczalnie metody hodowlane, stosowane wówczas w Oldenburgii, były na dużo wyższym poziomie niż na Śląsku.

Wydana w 1912 r. nowa ustawa hodowlana dopuszczała do krycia na terenie Śląska tylko ogierzy oldenburskie oraz ogierzy wschodniopruskie. Założony w 1917 r. Związek Hodowców Konia Lekkiego wytrwale dążył do wyhodowania na Śląsku konia roboczego typu ciężkiej półkrwi. Cały czas występowały jednak w hodowli konie lżejszego typu. Wprowadzenie w 1934 r. nowych ksiąg stadnych, oddzielnych dla koni lekkich i ciężkich, przyczyniło się do uporządkowania hodowli. Do głównej księgi stadnej można było zapisać tylko klacze typowo śląskie, które odchowały dwa dobre źrebięta (Detkens, 1961; Lawin, 2004).

Nasylenie krwią oldenburską było jednak tak duże, że konie śląskie stały się pokrojuwo bardziej zbliżone do oldenburgów, były tylko bardziej szlachetne i nieznacznie różniły się od nich mniejszą masywnością. W latach 20. ubiegłego stulecia zaczęto stopniowo odchodzić od ogierów oldenburskich i używać rodzimego męskiego materiału hodowlanego, urodzonego już na Śląsku. W okresie międzywojennym zdołano wytworzyć kilka linii męskich i kilkanaście żeńskich. Z męskich na szczególną uwagę zasługuje linia Emigranta, pochodzenia hanowerskiego i Normanna Rubico, syna importowanego do Oldenburgii anglo-normana (Bruse, 1942; Pruski, 1960).

Klaczki natomiast w większości były pochodzenia miejscowego i tylko nieliczne założycielki rodzin wywodziły się z Fryzji lub Oldenburgii. Od 1922 r. poświęcano więcej uwagi hodowli właściwego konia śląskiego, przeprowadzano premiowanie cenniejszych klaczy i ich przychowku oraz stosowano ostrzejszą selekcję w kierunku pożądanego typu konia (Detkens, 1961). Praca ta dawała dobre rezultaty i w 1940 r. hodowla koni śląskich była reprezentowana przez 6767 klaczy i 359 ogierów. Wśród 3500 sztuk młodzieży było 2000 klaczek. Ówczesna struktura pogłowia, jeżeli chodzi o wiek, była bardzo sprzyjająca dla dalszego rozwoju hodowli koni śląskich (Bruse, 1942). Z dniem 1 kwietnia 1939 r. utworzono w Książu, należącym wówczas do Pruskiego Zarządu Stadnin – Fürstenstein, stado

ogierów (istniejące do dziś), do którego przeniesiono materiał hodowlany, pochodzący ze Stada Ogierów w Lubiążu nad Odrą.

Niestety, pod koniec II wojny światowej, podczas walk na Śląsku większość pogłowia koni śląskich zginęła, została wywieziona do Niemiec bądź zawłaszczona przez Armię Czerwoną. Straty pogłębiły się jeszcze w wyniku rozproszenia ocalałego materiału po gospodarstwach w różnych sektorach oraz zaginięcia dokumentacji hodowlanej koni. Import koni w ramach pomocy UNRRA oraz przywóz koni przez przesiedleńców i osadników poprawił wprawdzie ilość sprzężajów w rolnictwie, ale powiększył dalsze mieszanie ras i typów ocalałych koni hodowlanych. Krótki okres istnienia i działalności Związku Hodowców Koni w latach 1945–1949 nie zdołał w sposób znaczący zmienić tej sytuacji. Dopiero rozwój utworzonych państwowych Stad Ogierów: w Koźlu w 1946 r. i w Książnie (ówczesna nazwa Książa) w 1947 r. stopniowo zaczął wpływać na poprawę sytuacji w hodowli koni śląskich. W 1959 r. na 155 ogierów łącznie 96 było śląskich, a tylko 12 oldenburskich. Tak więc, sytuacja odwróciła się i powojenna hodowla koni śląskich została oparta w przeważającej większości na materiale urodzonym i wychowanym na Śląsku. Materiał żeński został zgrupowany w trzech stadninach: Strzelcach Opolskich, Wojanowie i Strzegomiu (Rajca-Pisz, 2005; Rozwadowski, 1950; Zwoliński, 1958).

W celu uniknięcia wzrostu spokrewnienia, wobec licznego udziału wspólnych przodków w posiadanym materiale hodowlanym, dokonano dwukrotnego zakupu oldenburgów w kraju ich pochodzenia. W 1955 r. sprowadzono na Śląsk 8 ogierów oldenburskich, a w 1956 r. dalszych 10 ogierów oraz 10 klaczy, z których 6 było źrebnymi. Spośród sprowadzonych ogierów najlepiej sprawdziły się dwa: Floto i Erling, które to wykorzystano w elitarnych stadninach, natomiast pozostałe były używane w hodowli terenowej (Detkens, 1961; Pruski, 1960).

Kolejny kryzys w hodowli koni śląskich nadszedł w latach 60. ubiegłego stulecia. Na skutek ogólnokrajowych zarządzeń i nowej polityki hodowlanej, mającej na celu uzyskanie małego, ekonomicznego konia, zaczęto obniżać wzrost koni poprzez prowadzenie selekcji pod tym kątem oraz stosowanie krzyżówek z mniejszymi rasami. Konie śląskie zaczęto krzyżować

z rasami półkwi, a nawet rasami prymitywnymi: hucułami i konikami polskimi. Konie o obniżonym wzroście (150–152 cm) nie spełniały jednak swojej roli w rolnictwie, nastąpił zatem kolejny zastój w hodowli koni śląskich. Z czasem zaprzestano tych eksperymentów, pozostano przy utrwalaniu typu konia śląskiego jako kalibrowego, mocnego, ale w miarę szlachetnego konia, przydatnego w rolnictwie, a wytworzone krzyżówki wyeliminowano z hodowli (Lawin, 2004; Detkens, 1961).

W drugiej połowie lat 70. w hodowli koni śląskich rozpoczął się dolew pełnej krwi angielskiej. Konie takie potocznie nazywano „folbluto-ślazakami” lub „anglo-ślazakami”. Krzyżówki te zapoczątkowały powstanie „nowego typu ślaza-ka”, konia wszechstronnie użytkowego, sprawdzającego się w jeździectwie i w zaprzęgach. W 1996 r. wprowadzono nowe przepisy, zezwalające na wpis do księgi stadnej rasy śląskiej koni, pochodzących nie tylko od przodków śląskich i oldenburskich, ale również pełnej krwi angielskiej. Tym samym, rozpoczął się proces tworzenia nowego typu konia śląskiego, bardziej szlachetnego, ze stosunkowo dużym udziałem pełnej krwi angielskiej. Przy ogólnej niewielkiej populacji koni śląskich, która przykładowo w 2002 r. liczyła tylko 40 klaczy państwowych i 1663 prywatne oraz 301 ogierów wpisanych do księgi głównej koni śląskich, rozpoczęło się stopniowe wypieranie „starego typu ślaza-ka”. Przyczynił się do tego również wzrost zainteresowania koniem śląskim hodowców z Europy Zachodniej, szczególnie z Danii, Holandii i Niemiec (Lawin, 2004; Rajca-Pisz, 2005).

Widząc realne zagrożenie utraty cennych starych genotypów koni śląskich, Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy, wraz z Polskim Związkiem Hodowców Koni rozpoczął działania, mające na celu objęcie populacji koni śląskich programem ochrony zasobów genetycznych. Wspólnie opracowany program ochrony został zaakceptowany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w 2005 r., a następnie w 2010 r. znowelizowany.

Podstawowe warunki uczestnictwa w programie ochrony

W programie ochrony mogą brać udział konie rasy śląskiej, wyłącznie hodowli krajowej, urodzone w Polsce, wpisane do głównej

księgi stadnej koni rasy śląskiej, które przede wszystkim:

- 1) spełniają warunki wpisu do polskiej głównej księgi stadnej koni rasy śląskiej;
- 2) posiadają typ płciowy i rasowy oraz inne cechy charakterystyczne dla koni śląskich w tzw. „starym typie hodowlanym”, określone w programie ochrony;
- 3) charakteryzują się umaszczeniem i cechami budowy, zgodnymi ze wzorcem rasy określonym w programie ochrony;
- 4) wykazują się zdrowiem, prawidłowym rozwojem i budową ciała;
- 5) urodzone potomstwo również musi spełniać warunki rodowodowe uczestnictwa w programie ochrony;
- 6) pod względem rodowodowym spełniają następujące warunki:
 - rodzice muszą być rasy śląskiej, wpisani do polskiej głównej księgi stadnej, hodowli krajowej, urodzeni w Polsce,
 - muszą posiadać trzy pełne pokolenia przodków wpisanych do ksiąg,
 - muszą pochodzić co najmniej od trzech pokoleń przodków wpisanych do ksiąg koni rasy śląskiej lub ras biorących udział w jej tworzeniu. Za rasy, biorące udział w tworzeniu koni śląskich, przyjmuje się: konie oldenburskie (w starym typie hodowane w czystości rasy) i konie pełnej krwi angielskiej,
 - w II i III pokoleniu nie dopuszcza się koni innych ras poza wymienionymi wyżej,
 - liczba przodków pełnej krwi angielskiej w trzecim pokoleniu (8 przodków) jest ograniczona tylko do dwóch osobników.

Wzorzec rasy określony w programie ochrony

Koń śląski w starym typie to koń o dużych ramach, wpisany w prostokąt, o harmonijnej budowie ciała, z dość ciężką, kościstą głową, o dopuszczonym garbonosym profilu (profil szczupaczy niepożądany). Oko powinno być żywe, wyraziste, uszy niezbyt małe, proporcjonalne do głowy, ganasze wyraziste, szerokie i głębokie. Szyja długa, mocno umięśniona, może być prosta (jelenia niepożądana). Kłoda mocna, dopuszcza się brak wyrazistego kłębu, z mocnym grzbietem i silnie związanymi lędźwiami. Nerka proporcjonalnie długa,

zad szeroki, łagodnie skośny lub prosty, dobrze umięśniony, z niezbyt niską nasadą ogona (rozłupany niepożądany). Klatka piersiowa szeroka i głęboka (niepożądana kogucia), łopatka dobrze umięśniona, pożądana ukośna, kłoda niepodkaszana, z łagodnie wklęsłą słabizną. Kończyny prawidłowo skątowne, szerokie nadpęcia, stawy suche (lekka szpotawość, nie powodująca obniżonej jakości ruchu dopuszczona, postawa francuska – niepożądana). Kopyta proporcjonalne do masy ciała. Ruch – stęp energiczny, przekraczający, kłus szeroki, wydajny, obszerny. Konstytucja mocna. Maść gniada, ciemngniada, skarogniada, kara. Dopuszcza się maść siwą, inne maści eliminują konia z hodowli. Pożądane minimalne wymiary (wysokość w kłębie, obwód klatki piersiowej, obwód nadpęcia przedniego) w wieku około 3 lat:

klacze – 158 cm, 190 cm, 22,5 cm,
ogierzy – 160 cm, 190 cm, 23 cm.

Uzasadnienie konieczności ochrony

Obecnie konie śląskie, poza właściwym dla nich biotopem, są utrzymywane w naszym kraju również w województwach południowo-wschodnich, gdzie zostały wprowadzone w latach 70. XX wieku dla zwiększenia kalibru koni małopolskich. Krzyżowanie ogierów śląskich z klaczami małopolskimi nie przyniosło pożądanych efektów. Co prawda, wpłynęło to na zwiększenie masy ciała potomstwa i wzrost ich przydatności do eksportu rzeźnego, osłabiło jednak inne pożądane cechy konia małopolskiego.

W czystości rasy konie śląskie są w dalszym ciągu utrzymywane głównie na Górnym i Dolnym Śląsku, w dużych prywatnych gospodarstwach, mogących zapewnić właściwe żywienie i odchów młodzieży. Stado Ogierów Książ, wraz z działającą przy stadzie stadniną, jest cennym obiektem dla hodowców i centrum hodowlanym, oddziałującym na populację koni tej rasy.

Dla koni w starym typie śląskim, które poza sportem zaprzęgowym, gdzie są najbardziej przydatne, nie bardzo mogą konkurować z typem wierzchowym, starano się stworzyć system wspierania i zachęcania hodowców, który w pewnej części rekompensowałby im mniejszą opłacalność tej hodowli.

Działania w obrębie programu ochrony

stworzyły warunki do wzrostu aktywnej populacji koni śląskich w starym typie. Celem tego programu było i jest utrzymanie w czystości rasy tej części populacji koni rasy śląskiej, zachowanie wewnątrzrasowej zmienności genetycznej oraz ochrona wytworu kultury materialnej, jakim bez wątpienia są konie tej rasy. Pozostała część pogłowia jest używana do produkcji koni w typie bardziej sportowym poprzez zwiększony dolew pełnej krwi angielskiej.

Prowadzenie hodowli w tak małej populacji może spowodować ograniczenie puli genów. Poza Polską, posiadającą niewątpliwie największe pogłowie tej rasy, niewielkie ilości tych koni są utrzymywane przez hodowców w Niemczech, Danii i Holandii.

Podstawowym celem programu ochrony jest zachowanie starego typu konia śląskiego, reprezentującego określony wzorzec rasowy oraz spełniającego określone programem ochrony warunki rodowodowe, wynikające z historycznych uwarunkowań tworzenia tej rasy.

Material i metody

Wielkość populacji aktywnej koni rasy śląskiej, pomimo wprowadzenia ich na tradycyjne tereny hodowli koni małopolskich i wielkopolskich, jest nadal mała. W 2012 r. do głównej księgi stadnej koni śląskich były wpisane 1343 klacze, z czego do programu ochrony na rok 2013 zakwalifikowano 748 klaczy w 217 stadach. Do krycia tych klaczy na sezon 2012/2013 dopuszczono 240 ogierów, spełniających warunki programu ochrony.

Wychodząc z założenia, że wpływ ogiera na możliwość przekazywania potomstwu swoich cech rasowych jest dużo większy niż klaczy, postanowiono przeprowadzić charakterystykę ogierów uznanych do krycia klaczy programowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich pochodzenia. Jednym z podstawowych warunków uczestnictwa w programie ochrony jest pochodzenie od co najmniej trzech pokoleń przodków wpisanych do ksiąg koni rasy śląskiej lub ras biorących udział w jej tworzeniu oraz ograniczenie udziału liczby przodków pełnej krwi angielskiej w trzecim pokoleniu (8 przodków) tylko do dwóch.

Z uwagi na historyczne uwarunkowania

powstawania rasy śląskiej, za rasy biorące udział w tworzeniu koni śląskich przyjmuje się przede wszystkim konie oldenburskie (w starym typie hodowane w czystości rasy) i konie pełnej krwi angielskiej.

Klaczki zakwalifikowane do programu muszą być kryte wyselekcjonowanymi ogierami, aby uzyskane w wyniku kojarzeń potomstwo mogło również uczestniczyć w programie ochrony. Analizie poddano 240 ogierów uznanych do krycia tzw. „klaczy programowych” na sezon 2012/2013, z uwzględnieniem w ich rodowodach do trzeciego pokolenia: procentowego udziału przodków oldenburskich i pełnej krwi angielskiej. Z uwagi na mały przyrost liczby nowych ogierów, spełniających warunki programu ochrony, dokonano analizy z uwzględnieniem ich wieku. Ze względu na istotne znaczenie umaszczenia dla hodowców koni śląskich, scha-

rakteryzowano badaną populację również z uwzględnieniem tej cechy.

Wyniki i ich omówienie

Z analizy 240 ogierów rasy śląskiej uznanych do krycia klaczy programowych na sezon 2012/2013 wynika, że tylko 17,1% (41 szt.) stanowią ogiery o czysto śląskim pochodzeniu do III pokolenia, 60,4% (145 szt.) to ogiery z udziałem krwi oldenburskiej, 4,6% (11 szt.) – ogiery z udziałem pełnej krwi angielskiej oraz 17,9% (43 szt.) – z udziałem obydwu ras, tj. oldenburskiej i pełnej krwi angielskiej.

W tabeli 1 przedstawiono szczegółowy rozkład liczebności ogierów z uwzględnieniem udziału przodków obydwu ras uznanych za biorące udział w tworzeniu rasy śląskiej.

Tabela 1. Liczba ogierów śląskich według procentowego udziału krwi przodków oldenburskich (old.) i pełnej krwi angielskiej (xx), do III pokolenia

Table 1. Number of Silesian stallions by percentage of blood of Oldenburg (Old.) and Thoroughbred (xx) ancestors up to the third generation

Liczba ogierów śląskich <i>Number of Silesian stallions</i>		% przodków old. – % old. ancestors						
		0,0	12,5	25,0	37,5	50,0	62,5	75,0
% przodków xx <i>% xx ancestors</i>	0,0	41	58	59	15	9	2	2
	12,5	7	14	12	2	5		
	25,0	3	1	4	1	1		
	37,5			1				
	50,0	1	1	1				

W tabeli 2 przedstawiono rozkład występowania klaczy śląskich, zakwalifikowanych do programu ochrony oraz ogierów uznanych do krycia klaczy programowych w poszczególnych województwach.

W przypadku ogierów dokonano podziału ze względu na dolew krwi ras tworzących: oldenburskiej i pełnej krwi angielskiej. Największe skupisko koni śląskich, zarówno klaczy jak i ogierów, znajduje się na terenie obsługiwanym przez Okręgowy Związek Hodowców Koni we Wrocławiu, obejmującym swym zasięgiem województwa dolnośląskie

i opolskie. W 63 stadach było skupionych 213 klaczy śląskich, obsługiwanych przez 61 ogierów, z których 12 było czysto śląskich do III pokolenia wstecz, 35 miało dolew krwi oldenburga, 3 dolew pełnej krwi angielskiej oraz 11 dolew krwi oldenburga i pełnej krwi angielskiej. Teren ten, wraz z województwem śląskim, stanowi rodzimy biotop tworzenia i występowania tej rasy.

Drugim dużym skupiskiem koni śląskich jest województwo łódzkie, gdzie dla 136 klaczy, utrzymywanych w 35 stadach, były dostępne 33 ogiery. Wśród ogierów również

Ogierzy śląskie, kryjące klacze objęte ochroną zasobów genetycznych

przeważająca część (57,6%) posiadała dolew krwi oldenburga. W województwie pomorskim i zachodniopomorskim, pomimo braku klaczy uczestniczących w programie ochrony, stacjo-

nowało odpowiednio: 7 ogierów i 1 ogier. Ogółem, na jednego ogiera średnio przypadają około 3 klacze zakwalifikowane do programu ochrony.

Tabela 2. Liczba stad, klaczy oraz liczba ogierów rasy śląskiej (w poszczególnych województwach), u których uwzględniono dolew krwi rasy oldenburskiej i pełnej krwi angielskiej, do III pokolenia
 Table 2. Number of herds and mares, and number of Silesian stallions (by province) with regard to Oldenburg and Thoroughbred blood up to the third generation

Województwo Province Sezon – Season 2012/2013	N stad No. of herds	N klaczy No. of mares	N ogierów No. of stallions	W tym: ogierzy z dolewem krwi Including stallions with foreign blood							
				bez dolewu without foreign blood	%	old.	%	xx	%	old. i/ and xx	%
Dolnośląskie i opolskie	63	213	61	12	19,7	35	57,4	3	4,9	11	18,0
Łódzkie	35	136	33	9	27,3	19	57,6			5	15,2
Śląskie	22	65	28	4	14,3	16	48,5	1	3,6	7	25,0
Wielkopolskie	18	65	25	2	8,0	15	60,0	2	8,0	6	24,0
Małopolskie	21	66	21	2	9,5	16	76,2			3	14,3
Lubelskie	9	34	20	3	15,0	14	70,0	1	5,0	2	10,0
Mazowieckie	20	72	19	4	21,0	10	52,6	1	5,3	4	21,0
Świętokrzyskie	8	22	11	1	9,1	8	72,7			2	18,2
Podkarpackie	11	40	9	3	33,3	4	44,4	1	11,1	1	11,1
Pomorskie			7	1	14,3	3	42,8	1	14,3	2	28,6
Podlaskie	2	7	2			1	50,0	1	50,0		
Warmińsko-Mazurskie	2	5	2			2	100,0				
Kujawsko-Pomorskie	2	5	1			1	100,0				
Zachodniopomorskie			1			1	100,0				
Łącznie Total	217	748	240	41	17,1	145	60,4	11	4,6	43	17,9

Tabela 3 przedstawia strukturę wiekową ogierów uznanych do krycia klaczy programowych w sezonie 2012/2013. Największy udział mają ogierzy 8- i 9-letnie, odpowiednio 11,7% i 9,6% wszystkich ogierów. Stosunkowo dużo jest ogierów 6-letnich (8,7%) i 4-letnich (6,2%). W grupie ogierów 10-letnich i młodszych nadal przeważają osobniki z dolewem krwi oldenburskiej.

W tabeli 4 przedstawiono rozkład maści u analizowanych ogierów śląskich. Stwierdzono wysoki procent występowania maści karej (51,2%). Szczególnie licznie występowała ona u ogierów z dolewem krwi oldenburskiej (87 szt.). Ogierów maści gniadej było 40,4%, łącznie z ciemnogniadymi (40 szt.) i skarogniadymi (10 szt.). Ogierów o dopuszczanej w rasie śląskiej maści siwej było 4,2 %.

Tabela 3. Rozkład występowania ogierów śląskich według wieku, z uwzględnieniem dolewu krwi rasy oldenburskiej i pełnej krwi angielskiej, do III pokolenia

Table 3. Distribution of Silesian stallions by age with regard to Oldenburg and Thoroughbred blood up to the third generation

Rok ur. Year of birth	Wiek (lata) Age (years)	N ogierów No. of stallions	%	W tym: ogierów z dolewem krwi Including stallions with foreign blood			
				bez dolewu without foreign blood	old.	xx	old. i/and xx
1990	23	3	1,2		2		1
1991	22	1	0,4	1			
1992	21	4	1,7		2		2
1993	20	6	2,5		3	1	2
1994	19	6	2,5		3		3
1995	18	6	2,5	3			3
1996	17	9	3,7	3	4	1	1
1997	16	9	3,7	2	4		3
1998	15	13	5,4	1	9	2	1
1999	14	13	5,4	1	8		4
2000	13	6	2,5	2	4		
2001	12	6	2,5		4		2
2002	11	10	4,2	2	8		
2003	10	14	5,8	1	11		2
2004	9	23	9,6	2	19		2
2005	8	28	11,7	6	17	1	4
2006	7	19	7,9	3	11	1	4
2007	6	21	8,7	6	11	1	3
2008	5	14	5,8	4	7	1	2
2009	4	15	6,2	2	9	1	3
2010	3	14	5,8	2	9	2	1
Łącznie – Total		240	100	41	145	11	43

Tabela 4. Rozkład występowania umaszczenia u ogierów śląskich z uwzględnieniem dolewu krwi rasy oldenburskiej i pełnej krwi angielskiej, do III pokolenia

Table 4. Distribution of Silesian stallion coat colour with regard to Oldenburg and Thoroughbred blood up to the third generation

Maść Coat colour	N ogierów No. of stallions	%	W tym: ogierzy z dolewem krwi Including stallions with foreign blood			
			bez dolewu without foreign blood	old.	xx	old. i/and xx
Kara – Black	123	51,2	24	87	2	10
Gniada – Bay	47	19,6	6	24	4	13
Ciemnogniada – Dark bay	40	16,7	6	24	3	7
Skarogniada – Black sorrel	10	4,2	4	3	1	2
Siwa – gray	20	8,3	1	7	1	11
Łącznie – Total	240	100	41	145	11	43

Podsumowanie

Na wytworzenie koni rasy śląskiej niezaprzeczalny wpływ miały ogierzy oldenburskie, które od początku powstawania rasy wykorzystywano do poprawy miejscowego materiału żeńskiego. Wśród hodowców koni śląskich ogierzy oldenburskie cieszyły się dużym powodzeniem, gdyż dawały dobre potomstwo, zarówno z końmi lżejszymi, jak i w cięższym typie. Populacja koni śląskich przed wojną była tak silnie nasycona krwią oldenburską, że stały się one pokrojowo bardzo zbliżone do oldenburgów. Po wojnie, z związku ze znaczną utratą części pogłowia, hodowla odradzała się na nowo, ale głównie w oparciu o własny materiał hodowlany, urodzony i wychowany na Śląsku. Ponowne zachwianie proporcji udziału krwi śląskiej i oldenburskiej nastąpiło w latach 50. ubiegłego stulecia, kiedy to dwukrotnie sprowadzono partię ogierów oldenburskich, łącznie 18 sztuk.

Obecna sytuacja wielkości udziału krwi oldenburskiej w rodowodach współczesnych ogierów rasy śląskiej jest wynikiem tamtych działań. Należy zwrócić uwagę na fakt, że pomimo dużego okresu czasu, jaki minął od momentu ponownego wprowadzenia licznej stawki ogierów oldenburskich, udział tych przodków

w krajowej populacji koni śląskich jest stosunkowo duży. Jest to następstwem uznania rasy oldenburskiej za rasę tworzącą konia śląskiego. Pozytywny wpływ użycia ówczesnych ogierów oldenburskich w starym typie jest aktualnie utrwalany w kolejnych pokoleniach koni śląskich, które rodzą się i są już wychowywane w naszych miejscowych warunkach.

Obecnie należy szczególnie zadbać o zachowanie odrębności genetycznej koni śląskich, zwłaszcza w momencie, gdy w ojczyźnie oldenburga nastąpił wyraźny regres tej rasy. Kolejnym zagrożeniem dla zachowania starego typu konia śląskiego jest jego uszlachetnianie końmi pełnej krwi angielskiej. Należy zatem mieć na uwadze to, aby zbytne uszlachetnienie nie spowodowało utraty mocnego i kalibrowego typu konia śląskiego. Dlatego, w celu zachowania starego typu konia śląskiego został utworzony program ochrony zasobów genetycznych tej rasy. W kontekście realizowania programów ochrony i zachowania bioróżnorodności uważa się, że rasa oldenburska powinna pozostać jako tworząca, tj. tylko na poziomie udziału jej przodków w rodowodach koni śląskich. Współczesna rasa oldenburska jest bowiem już obca genetycznie i nie powinna być obecnie używana do krzyżowania z końmi śląskimi, uznanymi za naszą rodzimą populację.

Literatura

Bruse G. (1942). Das schlesische schwere warmblutpferde Diss, Breslau.

Detkens S. (1961). Koń śląski. Wyd. własne Instytutu Zootechniki, Kraków, Nr 131.

Lawin J. (2004). Konie śląskie. Koński Targ, 2: 23–25.

Pruski W. (1960). Hodowla koni. PWRiL, Warszawa.

Rajca-Pisz I. (2005). Stado Ogierów Książ. Wyd. Volumen, Warszawa.

Rozwadowski Z. (1950). Koń śląski. PWRiL, Warszawa.

Schaper M. (1927). Z księgi pruskich stadnin. Koźle.

Zwoliński J. (1958). Hodowla koni. PWN, Poznań.

Program ochrony zasobów genetycznych koni rasy śląskiej; www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/konie/programy-ochrony

CHARACTERISTICS OF SILESIAN STALLIONS, ACCEPTED FOR MATING MARES PARTICIPATING IN THE GENETIC RESOURCES CONSERVATION PROGRAMME FOR SILESIAN HORSES

Summary

Assuming that stallions have a much greater effect on passing to offspring of specific breed characteristics than mares, stallions accepted for mating programme mares were characterized with special regard to their genetic background. One of the main conditions for participating in the conservation programme is for a stallion to have been descended from at least three generations of ancestors, registered in Silesian horse herd-books or contributing breeds, as well as limiting the number of Thoroughbred ancestors in the third generation (8 ancestors) to only two.

Considering the historical considerations of the formation of the Silesian breed, mainly the Oldenburg horses (old-type purebred) and Thoroughbred horses are regarded as the contributing breeds. For the offspring obtained as a result of mating to be able to take part in the conservation programme, mares accepted for the programme must be mated by selected stallions. The analysis encompassed 240 stallions accepted for mating “programme mares” (season 2012/2013), taking account of the percentage of Oldenburg and Thoroughbred ancestors blood in their pedigrees up to the third generation. Due to the small increase in the number of new stallions that meet the conservation programme requirements, analysis was made with regard to their age. Because of the considerable importance of coat colour for Silesian horse breeders, the investigated population was also characterized for this trait.

Konie rasy śląskiej – *Silesian horses*
(fot.: K. Pałeczny)